

ENVIRONMENTÁLNE ORIENTOVANÉ ZNAČKY A ENVIRONMENTÁLNE OZNAČOVANIE TYPU I, II A III**ENVIRONMENTALLY ORIENTED LABELS AND ENVIRONMENTAL LABELLING OF THE TYPE I, II AND III****Miroslav RUSKO****Abstrakt**

Environmentálne hodnotenie a označovanie výrobkov (ekolabelling) znamená označovanie výrobkov alebo služieb, ktoré sú k životnému prostrediu ohľadupľnejšie ako ostatné výrobky porovnateľných kvalitatívnych parametrov (substituenti). Rozhodujúcou mierou sa môže podieľať na vytváraní správneho vzťahu subjektov trhu k zložkám životného prostredia, ich ochrany a tvorby, pri zvýšení opatrnosti a znižovaní rizika v rozhodovacích procesoch a prevencii škôd a strát v životnom prostredí a v konečnom dôsledku pri zvyšovaní ekonomickej efektívnosti činností a výsledkov činností. Postupné zavádzanie národných alebo nadnárodných ecolabellingových systémov má za cieľ vytvárať technické podmienky inštitucionálneho zabezpečenia podporných aktivít, umožňujúcich realizovať konkurenčné prostredie na trhu medzi substituentami a zviditeľniť ich odlišný vplyv na životné prostredie. Ecolabellingové systémy sú certifikačné systémy, riadené tzv. treťou nezávislou stranou, pôsobiace medzi výrobcom, dovozcom a spotrebiteľom.

Kľúčové slová: životné prostredie, informácie, environmentálna značka, spotrebiteľ.

Abstract

Ecolabelling based on environmental evaluation represents labelling of products or services that are more environmentally friendly than other products of comparable quality parameters (substituents). Ecolabelling can participate in forming an appropriately cautious approach of market subjects to protection as well as creation of environmental components. Environmental goals and goals of economic effectiveness should be met in parallel. Gradual introduction of national or multinational ecolabelling systems is aimed at creating technical conditions for institutional support enabling to compete on market with substituents and to visualise the positive impact on environment. Ecolabelling systems are certification schemes managed by so-called third impartial parties operating in-between the producer, importer and consumer.

Key words: environment, information, ecolabel, consumer

Úvod

Na riešenie environmentálnych problémov a environmentálnu motiváciu výrobcov sa presadzuje environmentálne hodnotenie a označovanie produktov ako jedna z foriem preventívnej environmentálnej stratégie. Je založená na princípe dobrovoľnosti. Environmentálna značka, ktorá spĺňa viaceré environmentálne kritériá, je schválená tretími stranami a zohľadňuje životný cyklus produktu, predstavuje dôležitý prvok kombinácie nástrojov environmentálnej politiky. Cieľom environmentálneho označovania produktov je informovať spotrebiteľov aj výrobcov o nadštandardných, environmentálne prijateľných parametroch produktov označených environmentálnou značkou a motivovať ich k výrobe resp. používaniu týchto produktov. Environmentálna značka by mala usmerniť spotrebiteľov ku kúpe tých výrobkov a služieb, ktoré v porovnaní s inými výrobkami a službami v tom istom výrobkovom rade majú lepšie vlastnosti z hľadiska ich vplyvu na životné prostredie.

Označovanie produktov

Spoločenská zodpovednosť organizácií okrem iného aj voči životnému prostrediu má stúpajúcu tendenciu [7]. V druhej polovici minulého storočia sa začali postupne uplatňovať viaceré dobrovoľné nástroje environmentálneho manažérstva, napríklad EA, EMS, EMAS, EPE, LCA, EMA, environmentálny reporting, ekodizajn atď. [12]. Medzi ne patrí aj skupina programov a schém v rámci environmentálneho označovania produktov (výrobkov a služieb), technológií atď.

Existuje terminologická nejednotnosť výkladu a používania termínu „značka“. Všeobecne je termín „značenie-labelling“ považovaný za synonymum pre podobné termíny ako sú vyhlásenie (declaration), označovanie (marking), označenie (designation), vytlačenie loga, pictogramu atď. V rámci odbornej terminológie používanej Svetovou obchodnou organizáciou (World Trade Organisation - WTO) pre termín „labelling“ je ekvivalent vo

francúzskom jazyku „étiquetage“ a v nemeckom jazyku „Beschriftung“. V nemecky a francúzsky hovoriacich krajinách je termín „labelling“ definovaný užšie [4].

Proces budovania značky je daný štyrmi základnými aspektmi:

- diferenciácie, t.j. značka musí byť definovaná a odlišovať sa od ostatných,
- relevancie, t.j. značka musí byť pre spotrebiteľov osobne vhodná, ináč ich nepřitiahne a neudrží,
- účty, t. j. ako majú spotrebiteľia značku radi a ako si ju vážia; účta sa týka dvoch faktorov – vnímanie kvality a popularity,
- poznanie [6].

Značka je

- znakom stabilne vysokej kvality značkových výrobkov,
- symbolom zodpovedného prístupu výrobcu, ktorého výrobok je výsledkom výskumu a vývoja a popri uspokojovaní potrieb individuálneho spotrebiteľa zohľadňuje aj ekologické požiadavky na výrobok,
- prostriedkom komunikácie výrobcu so spotrebiteľom, ktorý pri svojom rozhodovaní o kúpe výrobku môže zužitkovať svoje alebo cudzie skúsenosti s danou značkou,
- v podobe registrovanej ochrannej známky nástrojom právnej ochrany i nástrojom boja proti nekalej súťaži [22].

Rozdiel medzi environmentálnym značením a eko-značkou

Environmentálna značka je v podstate štítok, ktorý identifikuje celkové environmentálne preferencie výrobku alebo služby založené na posudzovaní životného cyklu.

V bežnom jazyku, máme tendenciu volať "eko-značkou" všetky štítky v oblasti životného prostredia, ale tento prístup nie je vždy správny. Existuje početná rodina značiek a vyhlásení o vplyve na životné prostredie. Eko-značky sú skupinou a reagujú na špecifické kritériá (komplexnosť, nezávislosť a spoľahlivosť) [23].

Environmentálne označovanie

Environmentálne označovanie patrí medzi dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky.

Z hľadiska terminológie sa používajú v odbornej praxi termíny:

- ekolabelling - poslovenčenie anglického eco-labelling ;
- environmentálne označovanie ;
- ekoetiketovanie, čiže označovanie produktov (výrobkov a služieb), ktoré sú k životnému prostrediu ohľadupľnejšie ako ich substituenti [2];
- environmentálna značka, resp. environmentálne vyhlásenie - tvrdenie, ktoré vyjadruje environmentálne aspekty výrobku alebo služby. Môže mať formu nápisu, symbolu alebo grafického vyjadrenia na výrobku alebo etikete na obale, dokumentácie k výrobku, technického bulletinu, inzerátu, reklamy a podobne [24].

Environmentálne značky predstavujú súbor nástrojov, poskytujúcich relevantné informácie o environmentálnom správaní sa produktov. Hlavným cieľom environmentálneho označovania je vytváranie dopytu po produktoch s najnižším environmentálnym vplyvom. V širšej rodine environmentálnych označení a vyhlásení, týkajúcich sa výrobkov a služieb, sa nachádzajú značky s rôznou mierou vzťahu k životnému prostrediu alebo jeho zložkám, pričom môžeme rozlíšiť typy [20].

Problematikou povedomia spotrebiteľov o environmentálnej značke na Slovensku sa zaoberali viaceré štúdie [15], [16], [21].

V súčasnosti existuje na trhu viacero systémov a schém environmentálneho označovania:

- Environmentálne označovanie používajúce environmentálne symboly bez výpovede o vzťahu výrobok - ochrana životného prostredia
- Environmentálne označovanie vypovedajúce o stave, resp. vplyve označeného objektu na životné prostredie, t.j. environmentálne označovanie
 - o reklamné,
 - o latentné,
 - o povinné,
 - o vlastné
- typy normalizované v rámci ISO/TC/207 - súbor noriem radu 14000, typ I,II, III – tab. 1, t.j. environmentálne označovanie (tab. 1)
 - typu I (podľa ISO 14024: 1999) - vybrané značky uvádza tabuľka 2,

- typu II (podľa ISO 14021: 1999),
- typu III (podľa ISO 14025: 2006),
- typy normalizované mimo noriem radu ISO 14000, napríklad
- environmentálne značky zamerané na jeden sektor, udeľované verejnými inštitúciami,
- environmentálne značky, udeľované súkromnými subjektmi,
- typy nenormalizované, často bez špecifikácie, niekedy aj zavádzajúce.

Klasifikáciou týchto systémov sa zaoberalo viacero autorov [5], [9], [13], [14], [23].

Tab. 1 Typy environmentálneho označovania podľa noriem radu ISO 14020

Typ	Platné dokumenty ISO/TC 207	Platná STN v pôsobnosti TK 72	Uplatňované v podmienkach SR
environmentálne označovanie typ I	<u>ISO 14024: 1999</u> Environmental labels and declarations -- Type I environmental labelling -- Principles and procedures	STN EN ISO 14024: 1999 Environmentálne značky a vyhlásenia. Environmentálne označovanie typu I. Zásady a postupy	v SR sa uskutočňuje prostredníctvom zákona č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov v znení neskorších predpisov, ktorý upravuje podmienky a postup pri udeľovaní a používaní národnej environmentálnej značky "Environmentálne vhodný produkt" a environmentálnej značky Európskeho spoločenstva „Európsky kvet“.
environmentálne označovanie typ II	<u>ISO 14021: 1999</u> Environmental labels and declarations -- Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling)	STN EN ISO 14021: 1999 Environmentálne značky a vyhlásenia. Vlastné vyhlásenie tvrdení o environmentálnych vlastnostiach (Environmentálne označovanie typu II)	Využívajú niektoré podniky
environmentálne označovanie - vyhlásenie typu III	<u>ISO 14025: 2006</u> Environmental labels and declarations -- Type III environmental declarations -- Principles and procedures	STN ISO 14025: 2006 Environmentálne značky a vyhlásenia. Environmentálne vyhlásenia typu III. Zásady a postupy	v rámci svojej environmentálne orientovanej politiky

Environmentálne označovanie typu I podľa *STN EN ISO 14024: 1999* sa riadi programom, vo väčšine prípadov na národnej úrovni, podľa ktorého sa právo používať environmentálnu značku udeľuje výrobkom spĺňajúcim vopred stanovené požiadavky. Značka identifikuje výrobky, ktoré sú v rámci určitej výrobkovej skupiny určené ako environmentálne vhodné.

Environmentálne označovanie typu I je založené na hodnotení viacerých kritérií treťou stranou, ktorým sa na základe posúdení životného cyklu udeľuje licencia, ktorá oprávňuje používať na produktoch environmentálne značky celkovej environmentálnej vhodnosti produktu v rámci určitej produktovej skupiny. Ocenenie týmto typom environmentálnej značky je v SR garantované štátom a deklaruje spotrebiteľom, že produkt alebo technológia spĺňajú stanovené nadštandardné environmentálne kritériá [1]. V ES sa udeľuje na produkty environmentálna značka „Európsky kvet“ (European Flower) (tab.2), podľa nariadenia (ES) 66/2010. V SR udeľuje Ministerstvo životného prostredia SR národnú environmentálnu značku „Environmentálne vhodný produkt“ (EVP) produktom, ktoré spĺnia osobitné podmienky, vzťahujúce sa na špecifické požiadavky na udelenie národnej environmentálnej značky pre príslušné skupiny produktov. Postup a podmienky pri udeľovaní a používaní environmentálnych značiek – národnej aj európskej – upravuje zákon č. 469/2002 Z. z. v znení zákona č. 587/2004 Z. z. a zákona č. 217/2007 Z. z. V súčasnosti sú vydané platné osobitné podmienky na 21 skupín produktov. V súčasnosti má právo používať značku EVP 129 produktov, z toho jedna služba [18].

Tab. 2 - Príklady environmentálnych značiek používaných v rámci environmentálneho označovania typu I

Program/schéma	značka	Program/schéma	značka
Environmentálne vhodný produkt Slovensko		Der Blaue Engel Nemecko. Organizácia: Federal Environmental Agency	
Ekologicky šetrný výrobek, Česká republika		Umweltzeichen Rakúsko Organizácia: The Austrian Eco-label	
Environmental Choice – Choix Environnemental Kanada		Friendly to the Earth – Eco Mark Japonsko	
Bra Miljöval – Naturskyddsföreningen Švédsko. Organizácia: The Swedish Society for Nature Conservation		Nordic Swan - the Swan label Nórsko, Švédsko, Island, Fínsko, Dánsko Organizácia: Nordic Ecolabelling Board	
Environmental Choice Austrália. Organizácia: Good Environmental Choice Australia Ltd.		Environmental Choice Nový Zéland. Organizácia: Environmental Choice New Zealand	
The Flower [Európsky kvet] Európska únia		Ekologično čisto ta bezpečno Ukrajina	
El Distintiu Katalánsko Organizácia: The Catalan Eco-label		Znak ekologiczny Poľsko Polish Centre for Testing and Certification	
The Brazilian Qualidade Ambiental eco-label, Brazília. Organizácia: Associacao Brasileira de Normas Tecnicas		Izrael Organizácia: Green Label program	
Švédsko (TCO)		Bra Miljöval Švédsko Organizácia: The Swedish Society for Nature Conservation	
Vitality leaf Rusko. Organizácia: Saint-Petersburg Ecological union		Ramah Lingkungan Indonézia. Organizácia: Ministry of Environment	

Environmentálne označovanie typu II podľa **STN EN ISO 14021: 1999** je založené na vlastnom vyhlásení environmentálneho tvrdenia výrobcom, dovozcom, distribútorom, maloobchodníkom alebo kýmkoľvek iným, kto má pravdepodobný prospech z tvrdenia, bez certifikácie nezávislou treťou stranou. Vlastné vyhlásenia tvrdení o environmentálnych vlastnostiach výrobkov sú formulované výrobcami, dovozcami, distribútormi, maloobchodníkmi alebo kýmkoľvek, kto má pravdepodobný prospech z tvrdenia. Vlastné vyhlásenia sa môžu uvádzať aj bez certifikácie treťou stranou. Vlastné environmentálne vyhlásenia sú presné, konkrétne a overiteľné; špecifické pre daný environmentálny aspekt, ktorý je predmetom tvrdenia a musia brať do úvahy dôležité aspekty životného cyklu výrobku.

V tab. 3 sú uvedené príklady programov a značiek environmentálneho označovania typu II. V súčasnosti majú 3 organizácie v SR potvrdenú pravdivosť tvrdení o environmentálnych vlastnostiach svojich výrobkov [17].

Tab. 3 - Environmentálne značky používané v rámci environmentálneho označovania typu II (podľa [10], [19])

Program/schéma	značka
China Environmental Labelling Type II	
Ricoh Recycle Label	

Environmentálne označovanie typu III - EPD (Environmental labels and declarations) podľa ISO 14025: 2006 predstavuje označenie v podobe písomných informácií s kvantifikovanými údajmi o environmentálnej záťaži výroby na jednotku výrobku alebo vo forme štítkov s číselným a grafickým vyjadrením tejto záťaže [8]. Musí byť vždy založené na overených informáciách z posúdenia životného cyklu výrobku v zhode s požiadavkami noriem ISO radu 14040. EPD je kvantifikovanou výpoveďou o environmentálnych aspektoch daného výrobku vo všetkých fázach jeho životného cyklu. Vyhlásenie musí byť overené treťou nezávislou stranou.

V roku 1999 bola založená organizácia GEDnet - the Global Environmental Declarations Network (tab.4). Je to medzinárodné združenie organizácií a odborníkov v oblasti environmentálneho vyhlásenia typu III. Cieľom tejto siete je podporovať kooperáciu a podporiť výmenu informácií medzi svojimi členmi a ostatnými stranami, ktorí prevádzkujú alebo rozvíjajú programy environmentálneho vyhlásenia typu III. Tab. 4 uvádza príklady environmentálnych značiek používaných v rámci environmentálneho označovania typu III.

Tab. 4 - Environmentálne značky používané v rámci environmentálneho označovania typu III

GEDnet - the Global Environmental Declarations Network			
AUB-Zertifikat, Institut Bauen und Umwelt e.V.; Königswinter, Germany		EcoLeaf	

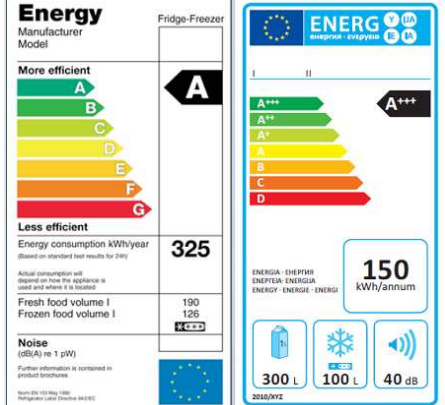
Využívanie jednotlivých environmentálnych schém/značiek jednotlivými organizáciami závisí od environmentálnej orientácie danej organizácie, firemnej kultúry, podnikového marketingu atď. Sú organizácie, ktoré uprednostňujú environmentálnu značku príslušného štátu kde sú etablované (environmentálne označovanie typ I).

Niektoré organizácie majú širší záber, napríklad RICOH má na príslušných svojich výrobkoch environmentálne značky typ I [Eco Mark (Japan), Blue Angel (Germany), Environmental Choice Program (Canada), The Thai Green Label Scheme (Thailand), Environmentally Friendly Label (Hungary), Environmental Choice New Zealand (New Zealand)], environmentálne značky typ II a III [11].

Environmentálne značky zamerané na jeden sektor, udeľované verejnými inštitúciami predstavujú označenia, ktoré (príklady uvádza tab. 5):

- vychádza z jedného alebo viacerých kritérií typu splnil/nesplnil, súvisiacich s určitým sektorom, napr. s energetickou úspornosťou. Ak výrobok spĺňa stanovené kritériá, môže byť na ňom uvedená príslušná značka. Príkladom takéhoto označovania je Energetická hviezda, resp. Ekologické poľnohospodárstvo.
- označovania je založené na systéme hodnotenia výrobkov alebo služieb na základe ich vplyvu na životné prostredie v príslušnom sektore. Príkladom takéhoto označovania je Energetické označovanie (štitkovanie). Patrí sem aj označovanie automobilov, obsahujúce informácie o spotrebe paliva a emisiách CO₂. Je vymedzené Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 443/2009 z 23. apríla 2009, ktorým sa stanovujú výkonové emisné normy nových osobných automobilov ako súčasť integrovaného prístupu Spoločenstva na zníženie emisií CO₂ z ľahkých úžitkových vozidiel [3].

Tab. 5 - Environmentálne značky zamerané na jeden sektor, udeľované verejnými inštitúciami

Schéma	značka
Energetická hviezda (Energy Star) – značka pre energeticky úsporné kancelárske zariadenia (počítače, monitory, kopírky, tlačiarne, faxy apod.). Všeobecné podmienky k označovaniu „Energy Star“ vymedzuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 106/2008.	
Ekologické poľnohospodárstvo – udeľovanie tejto značky vymedzuje nariadenie Rady (EHS) č. 2092/91 o ekologickej výrobe poľnohospodárskych výrobkov a príslušných označeníach poľnohospodárskych výrobkov a potravín.	
Energetické označovanie (štitkovanie) – používané v EÚ hodnotí výrobky pre domácnosť na základe ich energetickej úspornosti, pričom značka A znamená najvyššiu a značka G najnižšiu úsporu energie. Energetické označovanie je vymedzené smernicou Rady 92/75/EHS.	 Starý / nový štítok¹

¹ European Commission published new energy labels for televisions, refrigerators, dishwashers and washing machines. - [on-line] Available on - URL: ><http://www.cemarking.net/european-commission-published-new-energy-labels-for-televisions-refrigerators-dishwashers-and-washing-machines/>< [cit.: 2012-08-27]

Tab. 6 - Certifikácia lesov a produktov z dreva

Schéma/názov značky	značka
certifikačný systém PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification)	
Medzinárodný systém certifikácie lesov lesov (Forestry Stewardship Council, FSC) 1993, pôsobnosť Európa, Severná Amerika, Latinská Amerika, Ázia, Afrika)	
FSC Pure Label - Výrobok označený touto značkou obsahuje 100 % materiálu certifikovaného FSC. Výrobky s 100 % FSC je vyrobený z dreva pochádzajúceho z lesa certifikovaného podľa štandardov FSC.	
FSC Recycled Label - Produkt označený touto značkou obsahuje 100 % recyklovaného materiálu. Produkty so značkou FSC Recycled podporujú opätovné využívanie lesných zdrojov a obsahujú len recyklované drevo alebo vlákna v súlade s FSC štandardmi.	
FSC Mixed Sources Label - Tento FSC produkt je vyrobený zo zmiešaného FSC certifikovaného materiálu a/alebo recyklovaného materiálu a/alebo spoločnosťou kontrolovaných zdrojov (kontrolované zdroje zaručujú, že drevo nepochádza z oblasti kde sú aktivitami súvisiacimi s obhospodávaním lesov porušované ľudské práva, z lesov z vysokou ochrannou hodnotou, geneticky modifikovaných rastlín alebo z prírodných lesov zmenených na plantáže alebo na iné využívanie) .	
Cerflor: Certificação Florestal (Programa Brasileiro de Certificação Florestal); National Institute of Metrology, Standardization and Industrial Quality, Rio de Janeiro, Brazil	
Chilean Sustainable Forest Management Certification System; CertforChile Forest Certification Corporation, Santiago, Chile	
LEI Certification (Lembaga Ekolabel Indonesia)	
Malaysian Timber Certification Council (MTCC)	
Australian Forest Certification Scheme; [zahŕňa certifikáciu lesného manažerstva (FM) a certifikáciu reťazcov (CC)]	

Okrem hlavných – verejne udeľovaných – značiek existuje niekoľko súkromných značiek, ktoré udeľujú mimovládne organizácie, priemyselné skupiny alebo skupiny viacerých zainteresovaných strán. Príklady značiek udeľovaných súkromnými subjektmi z oblasti certifikácie lesov a produktov z dreva sú uvedené v tab. 6).

Povedomie spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke "Environmentálne vhodný produkt"

Záujmom každého spotrebiteľa je kupovať bezpečné, zdravotne nezávadné a pre životné prostredie neškodné výrobky. Dôležitá je informovanosť o environmentálne vhodných výrobkoch zameraná na zvýšenie environmentálneho povedomia odbornej verejnosti a hlavne spotrebiteľov.²

Na zistenie úrovne povedomia spotrebiteľov o environmentálnych značkách v SR boli v rokoch 2004-2011 vykonané viaceré prieskumy^{3, 4, 5, 6, 7, 8, 9}. Z vykonaných prieskumov vyplynuli tieto závery:

Propagácia značky „Environmentálne vhodný produkt“ a Národného programu environmentálneho hodnotenia a označovania výrobkov v Slovenskej republike by mohla byť podporovaná reklamnou kampaňou najmä zo strany Ministerstva životného prostredia SR, ale aj napríklad zo strany Ministerstva hospodárstva SR, aby sa tak prispelo k lepšej informovanosti spotrebiteľov o tomto programe a značke.

Environmentálnu značku v prvom rade by mali do povedomia verejnosti priviesť zodpovedné ústredné orgány štátnej správy, najmä Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré je garantom národného ekolabelingového programu.

Ďalšia alternatíva prezentácie by mohla byť podporovaná zo strany výrobcov a obchodných firiem, ponúkajúcich výrobky nesúce značku EVP. Títo by vo svojich reklamách okrem informácií o kvalite a cene, mohli prezentovať a zviditeľniť jedinečnú vlastnosť výrobku, ktorou je minimalizovaný negatívny vplyv na životné prostredie počas jeho životného cyklu.

Cieľom takýchto reklamných kampaní, či už zo strany štátu alebo zo strany výrobcov a distribútorov, by bolo zvýšenie povedomia spotrebiteľov o značke EVP a taktiež zvýšenie predaja výrobkov nesúcich značku EVP. Dobrou komunikáciou a použitím účinných propagačných prostriedkov by sa zvýšila znalosť spotrebiteľov o výhodách nákupu environmentálne vhodných výrobkov. Tým by sa tiež podarilo zvýšiť predaj výrobkov a služieb nesúcich značku EVP, čo by podnietilo súčasných ale aj perspektívnych výrobcov k ďalším aktivitám.

Zverejňovaním dôvodov výberu výrobkov nesúcich značku EVP je možné nenásilne a tiež pomerne rýchlo informovať spotrebiteľov o pozitívnom prístupe výrobcov a dovozcov k riešeniu environmentálnych problémov, ale aj o škodlivých vplyvoch rôznych látok a procesov na životné prostredie, a tým všeobecne zvyšovať úroveň znalostí obyvateľstva o problematike ochrany životného prostredia a prospešnosti nákupu a používania environmentálne vhodných výrobkov.

ZÁVERY

Zverejňovaním dôvodov výberu výrobkov nesúcich environmentálnu značku je možné nenásilne a tiež pomerne rýchlo informovať spotrebiteľov o pozitívnom prístupe výrobcov a dovozcov k riešeniu environmentálnych problémov, ale aj o škodlivých vplyvoch rôznych látok a procesov na životné prostredie, a tým všeobecne zvyšovať úroveň znalostí obyvateľstva o problematike ochrany životného prostredia a prospešnosti nákupu a používania environmentálne vhodných výrobkov.

Dobrou komunikáciou a použitím účinných propagačných prostriedkov by sa zvýšila znalosť spotrebiteľov o výhodách nákupu environmentálne vhodných výrobkov. Tým by sa tiež podarilo zvýšiť predaj výrobkov a služieb nesúcich environmentálnu značku, čo by podnietilo súčasných ale aj perspektívnych výrobcov k ďalším aktivitám.

² RUSKO, M. - KUCHARIKOVÁ, E. - NAGYOVÁ, G., 2008: Possibility of using the environmental labeling type II. - In: Proceedings from Conference „Monitorovanie a hodnotenie stavu životného prostredia VII“ - Zvolen : Technická univerzita vo Zvolene, 2008. - ISBN 978-80-228-1831-5. - p. 157-164

³ OOSTERHUIS, F., RUBIK, F., SCHOLL, G., 1995: Product policy and the Environment. Heidelberg/Amsterdam: Abschlußbericht an die DG XII der EU im Rahmen des Projektes „Product policy in Support of environmental policy“, Heidelberg/Amsterdam: Bericht an DG XII der EU.

⁴ RUSKO, M. - NAGYOVÁ, G., 2008: Analysis of consumer subconscious on environmental labels. - In: Proceedings from Conference „Monitorovanie a hodnotenie stavu životného prostredia VII“, Zvolen : Technická univerzita vo Zvolene, 2008. - ISBN 978-80-228-1831-5. - p. 165-174

⁵ RUSKO, M. - PEKOVÁ, K., 2006. Povedomie spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke. - In: Environmentální značení 1/2006, Praha, p.3-5, ISSN 1212-4761

⁶ RUSKO, M. - PEKOVÁ, K., 2008: Povedomie výrobcov a spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke. - In: Proceedings from International Scientific Conference „Posuzování životního cyklu LCA“, 31.1.2008, Praha. - Chrudim : Vodní zdroje EKONOMITOR, 2008. - ISBN 978-80-86832-32-6, p. 28-33

⁷ RUSKO, M. - VOLÁKOVÁ, M., 2004. Survey on utilization of environmental labelling and LCA in Slovakia.. - Environmentální značení [Environmental Labelling] 2/2004, Praha, p. 6-7, ISSN 1212-4761

⁸ SZABOOVÁ, G., 2006. Povedomie spotrebiteľov o environmentálnej značke. - [Graduate Theses]- Slovak University of Technology Bratislava. Faculty of Materials Science and Technology Trnava; Institute of Safety and Environmental Engineering. Trnava: MTF STU, 94 p.

⁹ CHOVANCOVÁ, J. - RUSKO, M.: Eco labeling a vnímanie environmentálnych značiek slovenskými spotrebiteľmi. - Journal of Management and Business: Research and Practice. Prešovská univerzita v Prešove, ISSN 1338-0494, 2009, s. 81 - 96

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] BOĐOVÁ, E. - KOVÁROVÁ, P., 2008: Guidelines for public entities and authorities. - Banská Bystrica: SAŽP. 1. ed., ISBN 978-80-88850-85-4, 80 p. [in Slovak]
- [2] Eco-labelling in the Czech Republic. - Praha, MŽP ČR, 1997, 45 p., ISBN 80-7212-014-X, s.6 [in Czech]
- [3] European Commission Environment. [on-line] *Reducing CO2 emissions from light-duty vehicles*. - Availabel on - URL>http://ec.europa.eu/environment/air/transport/co2/co2_home.htm < [cit.: 2010-07-03]
- [4] FRIEDLÄNDER, R. - BACK, E. - GUDET, Ch. [Eds.], 2000. *Implementation of the Federal Council Strategy on Sustainable Development, Measure No. 6 "Recognition and Promotion of Eco-social Labels"*. IDARio - Report. Berne: SAEFL. No. 319.360e. 78p.
- [5] GEN. [on-line] Availabel on - URL: >http://www.gen.gr.jp/pdf/pub_pdf02.pdf< [cit. 2009-01-07]
- [6] HAIGH, D., 2002: Valuation of brands and its significance. - Praha : Management press, 1.ed., 103 s., ISBN 80-7261-073-2 [in Czech]
- [7] CHOVANCOVÁ, J.: Corporate Responsibility Organization as a tool to further improve EMS.- In: RUSKO, M. – BALOG, K. [Eds.] 2006: *Management of Environment '2006*. - Proceedings of the International Conference, Trnava, Februar 24 -25, 2006. - Žilina: Strix et VeV. First Edition, ISBN 80-89281-02-08 [in Slovak]
- [8] ISO/TC 207/SC 3/WG 4 N8. [on-line] *Framework document on Environmental labels and declarations — Type III environmental declarations; 2001-07-06*. - Availabel on - URL: >http://www.nsf.org/business/standards_and_publications/pdf/N8.pdf< [cit.: 2010-07-24]
- [9] REMTOVÁ, K. - SUCHÁNEK, Z., 2000: *Klasifikace environmentálního značení podle množství a hodnověrnosti poskytované informace*. - Praha, Environmentální značení [Environmental Labelling] 2000/1, ISSN 1212-4761, p. 2 [in Czech]
- [10] RICOH. [on-line] *Environmental Labels Type II*. - Availabel on - URL: ><http://www.ricoh.com/environment/label/type2/index.html>< [cit.: 2010-07-27]
- [11] RICOH. [on-line] *Environmental Labels Type III*. - Availabel on - URL: >http://www.ricoh.com/environment/label/type3_2/mf7070.html< [cit.: 2010-07-27]
- [12] RUBIK, F. – PETSCHOW, U. - SCHOLL, G., 1995: *Basic outline the environmental oriented product policy*. - Workshop: Instruments of the Product Oriented Environmental Policy of the Middle and Eastern European Countries 20.- 22.11.1995, Warsaw. Heidelberg/Berlin: IÖW
- [13] RUSKO, M., 2004: *Environmental management in practice-oriented manager*. - Žilina : Strix. ISBN 80-969257-1-7, 190 p. [in Slovak]
- [14] RUSKO, M., 2006: Possibilities of environmental instruments for sustainable development. – Technical University of Košice. PhD thesis, 218 p. [in Slovak]
- [15] Rusko, M. - Peková, K., 2006: Consumer awareness on environmental labels in Slovakia. – In: Environmentální značení [Environmental Labelling] 1/2006, Praha, p.3-5, ISSN 1212-4761 [in Slovak]
- [16] RUSKO, M. - VOLÁKOVÁ, M., 2004: *Survey on utilization of environmental labelling and LCA in Slovakia*. - Environmentální značení [Environmental Labelling] 2/2004, Praha, p. 6-7, ISSN 1212-4761, [in Slovak]
- [17] SAŽP. [on-line] Type II environmental labelling. - Availabel on - URL: ><http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1575&lang=sk>< [cit.: 2010-06-25] , [in Slovak]
- [18] SAŽP. [on-line] Environmentally Friendly Product. - Availabel on - URL: ><http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1571&lang=sk>< [cit.: 2010-06-01] , [in Slovak]
- [19] SEPATEC. [on-line] *Ecolabelling*. - Availabel on - URL: ><http://www.sepacec.com/cecen/labelling/> < [cit.: 2010-07-19]
- [20] SUCHÁNEK, Z., 1998: *Normy ISO pro environmentální značení – účinný podpůrný nástroj environmentálního managementu nebo konfliktní téma?* - In: RUSKO, M. [Ed.] *Management of Environment '2006* (EMS, EMAS). - Proceedings of the International Conference, Banská Bystrica, SAŽP [in Czech]
- [21] SZABÓOVÁ, G., 2006: Consumer awareness of eco-label. - [Graduate Theses] - Slovak University of Technology Bratislava. Faculty of Materials Science and Technology Trnava; Institute of Safety and Environmental Engineering. Trnava: MtF STU, 94 p.
- [22] SZZV. [on-line] Availabel on - URL: >http://www.szzv.sk/index.cfm?s=o_nas< [cit.: 2010-06-02]
- [23] UNOPS, 2009: *A Guide to Environmental Labels - for Procurement Practitioners of the United Nations System*. - [on-line] Availabel on - URL: ><http://www.unep.fr/scp/sun/><

- [24] VIRČÍKOVÁ, E., PALFY, P., 2001: Environmental management - theory and methodology.- Košice: Štroffek, 1.vyd., 267 p., ISBN 80-88896-15-0 [in Slovak]
- [25] RUSKO, M. - KUCHARIKOVÁ, E. - NAGYOVÁ, G., 2008: Possibility of using the environmental labeling type II. - In: Proceedings from Conference „Monitorovanie a hodnotenie stavu životného prostredia VII“ - Zvolen : Technická univerzita vo Zvolene, 2008. - ISBN 978-80-228-1831-5. - p. 157-164
- [26] OOSTERHUIS, F., RUBIK, F., SCHOLL, G., 1995: Product policy and the Environment. Heidelberg/Amsterdam: Abschlußbericht an die DG XII der EU im Rahmen des Projektes „Product policy in Support of environmental policy“, Heidelberg/Amsterdam: Bericht an DG XII der EU.
- [27] RUSKO, M. - NAGYOVÁ, G., 2008: Analysis of consumer subconscious on environmental labels. - In: Proceedings from Conference „Monitorovanie a hodnotenie stavu životného prostredia VII“, Zvolen : Technická univerzita vo Zvolene, 2008. - ISBN 978-80-228-1831-5. - p. 165-174
- [28] RUSKO, M. - PEKOVÁ, K., 2006: Povedomie spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke. – In: Environmentální značení 1/2006, Praha, p.3-5, ISSN 1212-4761
- [29] RUSKO, M. - PEKOVÁ, K., 2008: Povedomie výrobcov a spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke. - In: Proceedings from International Scientific Conference „Posuzování životního cyklu LCA“, 31.1.2008, Praha. - Chrudim : Vodní zdroje EKONOMITOR, 2008. - ISBN 978-80-86832-32-6, p. 28-33
- [30] RUSKO, M. - VOLÁKOVÁ, M., 2004. Survey on utilization of environmental labelling and LCA in Slovakia.. - Environmentální značení [Environmental Labelling] 2/2004, Praha, p. 6-7, ISSN 1212-4761
- [31] SZABÓOVÁ, G., 2006. Povedomie spotrebiteľov o environmentálnej značke. - [Graduate Theses]- Slovak University of Technology Bratislava. Faculty of Materials Science and Technology Trnava; Institute of Safety and Environmental Engineering. Trnava: MtF STU, 94 p.
- [32] CHOVANCOVÁ, J. - RUSKO, M.: Eco labeling a vnímanie environmentálnych značiek slovenskými spotrebiteľmi. - Journal of Management and Business: Research and Practice. Prešovská univerzita v Prešove, ISSN 1338-0494, 2009, s. 81 - 96
- [33] European Commission published new energy labels for televisions, refrigerators, dishwashers and washing machines. - [on-line] Available on - URL: ><http://www.cemarking.net/european-commission-published-new-energy-labels-for-televisions-refrigerators-dishwashers-and-washing-machines/>< [cit.: 2012-08-27]

ADRESA AUTORA

Miroslav Rusko, RNDr., PhD.,

Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Ústav bezpečnostného a environmentálneho inžinierstva, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: >miroslav.rusko@stuba.sk<

RECENZENT

Vojtech KOLLÁR, prof. Ing., PhD.,

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Ústav verejnej správy, Katedra bezpečnostného manažmentu, Furdekova 16, 851 04 Bratislava 5, Slovenská republika